

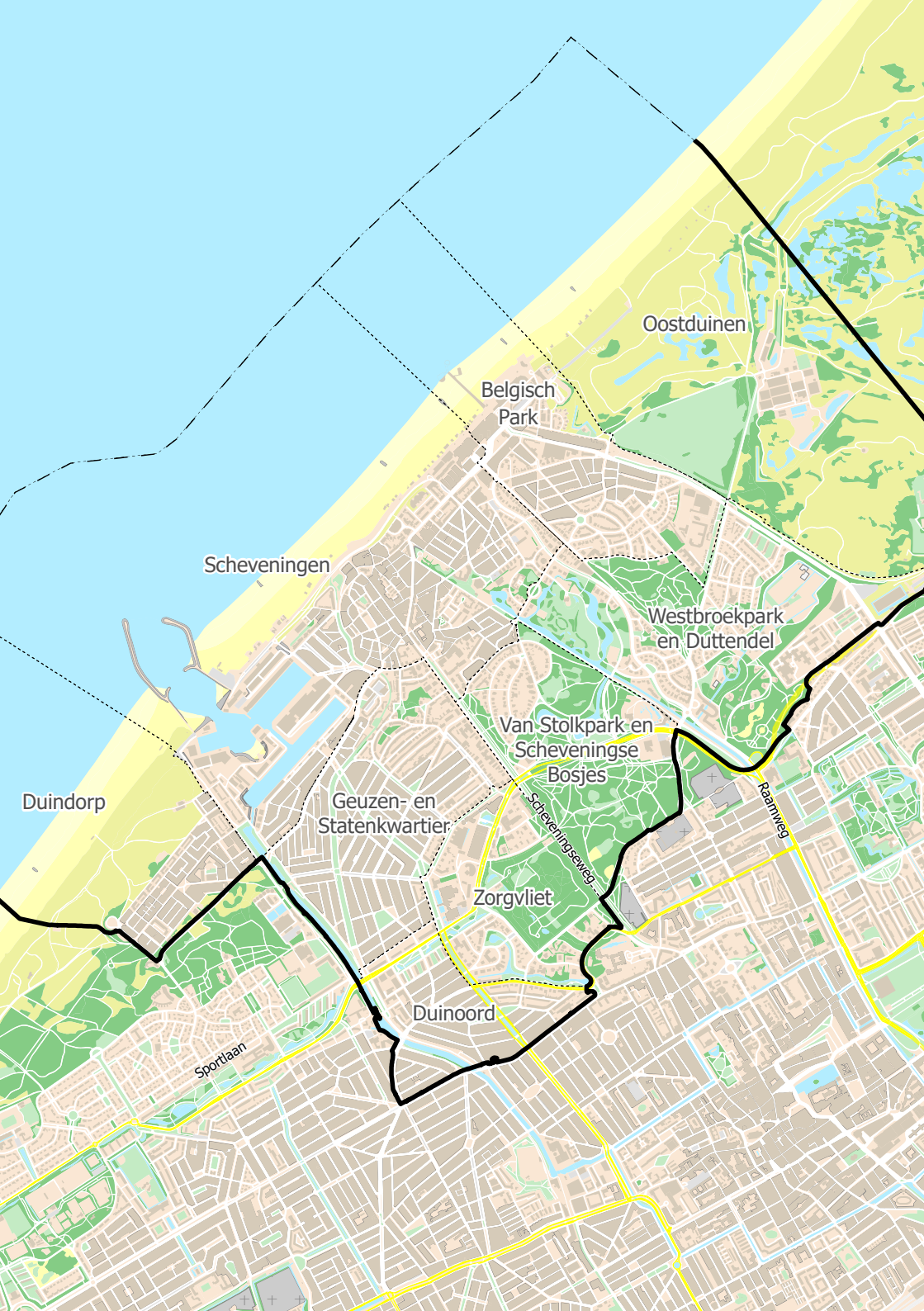


Den Haag

Haags Gemeentearchief

De kortste geschiedenis van Scheveningen





Oostduinen

Belgisch Park

Scheveningen

Westbroekpark
en Duttendel

Van Stolkpark en
Scheveningse
Bosjes

Geuzen- en
Statenkwartier

Zorgvliet

Duinoord

Sportaan

Duindorp

Scheveningen

Vissersdorp en badplaats



Reclameaffiche voor Scheveningen Bad (detail), circa 1915

Dat Den Haag zich kan promoten als 'Stad aan zee' dankt de stad aan Scheveningen. Het oorspronkelijke vissersdorp was nooit een zelfstandige gemeente,



maar Scheveningers voelen dit wel zo.

Niet voor niets heeft Scheveningen sinds 1984 een eigen dorpswapen.

Stadsdeel Scheveningen

Het stadsdeel Scheveningen strekt zich vanuit het centrum uit van Duinoord tot de zee en van Duindorp in het zuiden tot en met de Oostduinen in het Noorden.

Het dorp Scheveningen werd vroeger gescheiden van Den Haag door duinen. Dankzij de aanleg van de Scheveningseweg in 1665, naar ontwerp van Constantijn Huygens, rukte bebouwing van dit gebied vanuit Den Haag langzaam op.



Prent van de Scheveningseweg uit 1681, door Cornelis Elandts

In de negentiende eeuw ontstaat naast het vissersdorp de badplaats Scheveningen. Bebouwing vanuit Den Haag richting zee raakt tegelijkertijd in een stroomversnelling.

De meeste wijken in het stadsdeel zijn aangelegd als villapark of gebouwd voor de hogere middenklasse. In contrast hiermee staan de wijken Scheveningen Dorp,

Vissershaven en Duindorp waar traditioneel de Scheveningse vissers woonden.

Stadsdeel Scheveningen bestaat uit de wijken Belgisch Park, Duindorp, Duinoord, Noordelijk Scheveningen (badplaats), Scheveningen Dorp, Staten- en Geuzenkwartier, Van Stolkpark, Vissershaven, Wittebrug en Duttendel en Zorgvliet.



In 1913 wordt de landing van de prins van Oranje nagespeeld op het strand van Scheveningen. Fotograaf M.M. Couvée

De landing van de prins van Oranje

Op 30 november 1813 landde prins Willem Frederik van Oranje op het Scheveningse strand. Hij kwam uit Londen op het Engelse fregat The Warrior. 18 jaar eerder, in 1795, was zijn vader stadhouder Willem V, vanwege de Bataafse revolutie vanaf hetzelfde strand naar Engeland gevlucht.

Toen het Franse regime in het najaar van 1813 instortte, vroegen vooraanstaande Nederlanders aan de 41-jarige Willem Frederik (zijn vader was in 1806 overleden) om naar zijn vaderland terug te keren en daar als 'soeverein vorst' de regering op zich te nemen. Dit is het begin van het huidige Koninkrijk der Nederlanden. De aankomst van de prins van Oranje op het Scheveningse strand wordt iedere 25 jaar herdacht.



De Scheveningse Vissersvrouw, 1990. Foto Haags Gemeentearchief (Paul Kempff)

Eeuwig turend over zee

Wie kent niet het standbeeld van de Scheveningse Vissersvrouw op de boulevard op de kop van de Keizerstraat?

Dit standbeeld is gemaakt door Gerard Bakker. Het werd in 1982 onthuld door koningin Beatrix. Tegen de kade muur van de Boulevard is een monument waarop alle namen van omgekomen Scheveningse vissers van de afgelopen twee eeuwen staan. Jaarlijks is er een herdenking in de Oude Kerk waarna het standbeeld

wordt bezocht. Er wordt een gedicht voorgedragen, gevolgd door een kranslegging en een bloemengroet.

De vissersmannen voeren de gevaarlijke Noordzee op en hun gezinnen bleven in hoop en vrees achter, wachtend op een behouden thuiskomst. Vaak, te vaak, ging het mis, zoals in 1815, toen er drie pinken (vissersboten) vergingen en in maart 1822 toen de Scheveningse vissersvloot terecht kwam in een zware storm. Eén pink verging met man en muis, de lichamen van de bemanning spoelden aan op Ameland.



Het dorp Scheveningen in 1905, kaart met vier dorpsgezichten. Uitgave Trenkler & Co.

De vangst moest worden verkocht en dat was de taak van de vrouwen. In 1858 schreef Willem van Zeggelen (1811-1879) een gedicht over een visvrouw, waarin hij haar zware bestaan beschrijft:

*Koopschol, krimptarbot, schol!
Och, rijke steêlui, wist ge wel,
Wat zware vracht ik heb te dragen*



Scheveningse visvrouw, 1775
Tekening door P.C. La Fargue



De reddingsboot van de KNRM, de Bernard van Leer, ligt aan de Scheveningse steiger, 1965
Fotograaf Jan Voets

Eeuwenlang werd het bestaan van de vissers en hun gezinnen bepaald door tragedies en dit bepaalde de Scheveningse cultuur. De zee trekt nu veel recreanten en vooral de surfsport is er bijzonder populair.

Op 11 mei 2020 kwamen voor de kust van Scheveningen vijf surfende jongemannen om het leven, één surfer kon worden gered. Reddingsacties die door de professionele vrijwilligers van de Koninklijke Nederlandse Reddingsmaatschappij (KNRM) werden uitgevoerd. De KNRM is in 1825 opgericht. Het begon met roeiers, maar tegenwoordig beschikken ze over de meest moderne schepen. De vrijwilligers van de KNRM werken nauw samen met de Kustwacht.

De Scheveningse cultuur en klederdracht

Bijzonder is dat Scheveningen, zo dicht bij de grote stad, een eigen klederdracht heeft die tot in de jaren '60 van de twintigste eeuw dagelijks gedragen werd. Nu houden de vrouwen van het Scheveningse vissers-vrouwenkoor de kennis over de Scheveningse dracht in stand door op te treden in zo authentiek mogelijke klederdracht. Zo wordt de kennis van deze specifieke kleding overgedragen op een nieuwe generatie. De vrouwen treden op in zondagse dracht, bestaande uit een zwarte lange rok, een schort, een jak en een karakteristieke gevouwen omslagdoek.

Op het hoofd dragen zij een witte kanten muts die met lange parelspelden wordt vastgezet op een zilveren 'hoofdjizer' met vergulde uiteinden. Om de hals een snoer van zwarte gitten en een gouden 'hartespeld' op de omslagdoek.

Het Schevenings is een lokaal dialect dat verwant is aan een volkstaal die vroeger in grotere delen van Holland werd gesproken. Dit dialect lang bewaard gebleven, maar door de toenemende verstrengeling met Den Haag en de media ging de Nederlandse taal overheersen en nu wordt het Schevenings nauwelijks meer gesproken.



Zondagse muts met hoofdjizer, 1960
Fotograaf Rien Zimmermann



Nettenboetsters aan het werk aan de Harstenhoekweg. Om beter beschermd te zijn tegen de zon hebben zij kranten om de mutsen gevouwen, 1955. Fotograaf JosPé



De zee inspireerde kunstenaars zoals de leden van de Haagse School. H.W. Mesdag vereeuwigde de Scheveningse pinken in de branding (circa 1875 - circa 1885). Zijn panorama van Scheveningen heeft in de Zeestraat nog steeds een eigen gebouw. Collectie Rijksmuseum

De ontwikkeling van de visserij

Het dagelijkse bestaan was in het vissersdorp sinds mensenheugenis gebonden aan de visserij. De pinken en de bomschuiten, waren houten schepen met platte bodem die makkelijk het strand op getrokken konden worden.

Tot eind negentiende eeuw had Scheveningen geen haven en werden de pinken en bomschuiten op het strand geladen en gelost. De schuiten overwinterden op het strand, hoog opgetrokken tegen de duinenrij. In de nacht van zaterdag 22 op zondag 23 december 1894 ging het mis. Een zware noordwesterstorm trof het Scheveningse strand. Er lagen 134 bomschuiten in een

dubbele rij op het strand. De gevolgen waren verschrikkelijk. Toen de storm was uitgeraasd, bleken de bomschuiten over elkaar heen geschoven en voor een groot deel rijp voor de sloop.

Eindelijk kwam er een plan voor een binnenhaven met havenhoofden om de vissersboten en de kust te beschermen. De Eerste Vissershaven werd in 1904 geopend. De visafslag, waar de vis werd verkocht, verhuisde in 1911 van het strand naar deze nieuwe haven. Het was de eerste stap van moderne schaalvergroting.

In de tweede helft van de twintigste eeuw ontwikkelde de Scheveningse vissersvloot zich van gezeilde pinkers en loggers naar motoraangedreven loggers en trawlers.



De visafslag op het strand. In zee een 15-tal schepen, 1690. Pentekening Petrus Boot

De voltooiing van de Tweede Binnenhaven in 1931 luidde weer een nieuwe fase in. De grootste mijlpaal voor de Scheveningse havens kwam in 1964 met de opening van de huidige visafslag aan de Eerste Binnenhaven, naar een ontwerp van architect Sjoerd Schamhart. Het werd de grootste en modernste visafslag van Europa. Het complex is 345 meter lang en 26 meter breed, met kantoorruimten, een kantine en een veilingzaal in de kop van het gebouw.



Eerste Binnenhaven met links de Visafslag, 2017
Fotograaf Harry van Reeken

In de jaren zeventig van de twintigste eeuw eindigden de gouden jaren van de visserij. Eerst gingen de brandstofprijzen door het dak tijdens de energiecrisis van 1973. Vervolgens gold er van 1978 tot 1983 een vangstverbod op haring. Dit leidde tot sterke krimp van de vissersvloot. Vanwege nieuwe communicatiemiddelen nam het aantal fysieke bezoekers van de veiling af omdat biedingen via de telefoon en later via internet konden worden gedaan.

De waarde van de visafslag werd erkend toen het gebouw in 2024 werd aangewezen als rijksmonument. De haven staat nog altijd open voor vissersboten, ongeacht het getij. De visafslag wordt dagelijks bevoorraad en is elke werkdag geopend.

De Scheveningse vloot bestaat uit twintig leveranciers die vissen met diverse technieken. Ook kleine kustvissers brengen hun vangst naar de veiling in Scheveningen. Sinds de opening van de jachthaven in 1972, neemt vooral de recreatieve functie van de haven toe.



Eerste nieuwe haring bij de visafslag op Scheveningen in 1976.
Fotograaf Bert Verhoeff, collectie Nationaal Archief

Vlaggetjesdag

Scheveningen zonder Vlaggetjesdag is ondenkbaar. Oorspronkelijk was Vlaggetjesdag de dag waarop de schepen gepavoiseerd (versierd met vlaggetjes) in de haven lagen op de zaterdag voor Pinksteren. De trawlers en loggers die de hele winter stil hadden gelegen, maakten proefvaarten om hun motoren en hun kompassen te testen.

Sinds 1947 organiseert het Nederlands Visbureau jaarlijks de officiële start van het haringseizoen en de veiling van het eerste vaatje Hollandse Nieuwe. Die veiling vindt in Scheveningen plaats, daags vóór de start van de landelijke haringverkoop. Zodra de nieuwe haring overal verkrijgbaar is, wordt dat met haringparty's en andere evenementen gevierd. Aan welk goed doel de opbrengst van het eerste vaatje zal worden geschonken, wordt bekendgemaakt in de aanloop naar het haringseizoen.

Vlaggetjesdag wordt gevierd op de eerste zaterdag, volgend op de officiële start van het seizoen.

De vuurtoren

De vuurtoren van Scheveningen is ontworpen door Quirinus Harder (1801-1880). Hij werd in 1875 opgeleverd. De rode twaalfzijdige gietijzeren toren is 30 meter hoog en heeft de status van rijksmonument. Hij bestaat uit acht verdiepingen met een trap met 159 treden. De vuurtoren had oorspronkelijk een draaiende optiek in een kwikbad.

In de jaren zestig van de twintigste eeuw werd dit licht vervangen door een elektrisch aangedreven draaiend lichtwerk op kogellagers. Het licht heeft een hoogte van 49 meter en het reikt ruim 53 kilometer (29 zeemijlen) ver. De Scheveningse vuurtoren geeft twee lichtflitsen per tien seconden.



Zeekant 14 en lager
met de Vuurtoeren, 2017
Fotograaf Harry van Reeken

Radio Scheveningen

De radio was een belangrijk middel om in contact te blijven met de vissersvloot op zee. In 1904 werd het Rijkskuststation Scheveningen Radio opgericht door de toenmalige PTT. De zender stond in een houten keet bij Duindorp. Vanwege de storing door nabije zenders werd het radiostation deels verplaatst naar IJmuiden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de uitzendingen gestaakt en daarna heeft het kuststation gefunctioneerd tot 1950. Vanaf 1962 viel Radio Kootwijk onder Radio Scheveningen. Op 30 oktober 2014 werd de laatste zendmast van het station ontmanteld. De communicatie in de scheepvaart vindt tegenwoordig plaats door middel van satellieten.



Zeezwaluwstraat gezien vanaf de hoek met de Gruttostraat. Links het zenderpark van Radio Scheveningen in 1982. Fotograaf Haags Gemeentearchief (Paul Kempff)



De zeesluis in het Afvoerkanaal of Verversingskanaal aan de Kranenburgweg bij de latere Zeesluisweg in 1889. In de duinen rechts staat nu Duindorp. Tekening door P.P. Schiedges jr.

Duindorp

De stad Den Haag stond vanaf het begin van de twintigste eeuw onder druk om de volksgezondheid te verbeteren. Dit leidde tot plannen om het oude vissersdorp Scheveningen, dat in de loop van de negentiende eeuw steeds meer verkrotte en niet over riolering beschikte, deels te slopen. Er kwam een plan voor een nieuwe wijk, het latere Duindorp, met betaalbare huurwoningen voor de uit het oude dorp Scheveningen afkomstige gezinnen.

De Haagse wijk Duindorp is tussen 1915 en 1930 gebouwd in de Westduinen ten zuidwesten van het Verversingskanaal.

Eind 1942 werd Duindorp ontruimd door de Duitsers vanwege de aanleg van de Atlantikwall. In 1946 werd Duindorp een interneringskamp voor NSB-ers en andere personen die werden verdacht van landverraad, samenwerking met de Duitsers of wreedheden tegen burgers.

De geïnterneerden werden ingezet om Duindorp te herstellen. Het kamp werd steeds kleiner gemaakt, zodat de oorspronkelijke bewoners terug konden keren naar hun wijk. In 1951 is het kamp opgeheven.



Interneringskamp Duindorp, 1946. Foto Gemeentepolitie 's-Gravenhage, collectie NIOD

De ontwikkeling van Scheveningen Bad

In 1818 bouwde Jacob Pronk het eerste badhuis voor toeristen. Een simpel houten gebouw met vier badkuipen. Scheveningen ontwikkelde zich in de tweede helft van de negentiende eeuw steeds meer tot een mondaine badplaats. In 1884 werd tot de bouw van een hotel- en kuuroord besloten en de Duitse architecten Johannes van Gendt en Friedrich Ebert mochten het Kurhaus ontwerpen. Het gebouw werd geopend in 1885, brandde af, werd herbouwd en in 1887 opnieuw geopend.

Behalve het hotel was er ook de Kurzaal, een grote concertzaal voor optredens. In de jaren 1920 en 1930 werd de badplaats Scheveningen een internationaal geliefde bestemming. Na de oorlog verloor Scheveningen Bad zijn exclusieve status en raakte in verval.

Het Kurhaus werd weer als hotel en concertzaal in gebruik genomen, maar het was een aflopende zaak. Het tien minuten durende concert dat de Rolling Stones er in 1964 gaven, is nog steeds legendarisch.



Prentbriefkaart van het Kurhaus gezien vanaf een golfbreker in 1903. Uitgave Trenkler & Co.



In 1975 werd het Kurhaus gesloten vanwege financiële problemen en achterstallig onderhoud. De dreigende sloop werd afgewend door een reddingsactie van erfgoedbeschermers. In 1979 werd het hotel aangewezen als rijksmonument. In 1987 heropende het gerenoveerde Kurhaus als Steigenberger Kurhaus Hotel. Het is een luxe hotel, met een restaurant en een concertzaal die ook wordt gebruikt voor evenementen en concerten.

De bezoekers van het concert van de Rolling Stones breken de tent af in 1964. Fotograaf Simon E. Smit

Eerste en Tweede Wereldoorlog

Nederland was neutraal in de Eerste Wereldoorlog, maar dat betekent niet dat de oorlog volledig aan ons voorbij ging. Honderden vissers lieten het leven op zee omdat hun schepen – ondanks de Hollandse neutraliteit – door zowel de Engelsen als de Duitsers tot zinken werden gebracht. Ook ving Scheveningen honderden Belgen op, die waren gevlucht voor het oorlogsgeweld in hun land.

In de Tweede Wereldoorlog had de ligging aan de kust voor Scheveningen grote gevolgen. De Duitse bezetter zag

de kustplaats als een strategische locatie en het dorp werd onderdeel van de Atlantikwall, de verdedigingslinie tegen een geallieerde invasie. Heel veel Scheveningers moesten hun huis verlaten. Velen vonden onderdak bij familie en vrienden, maar zo'n duizend evacués kwamen terecht in de Achterhoek. Hele straten werden gesloopt om plaats te maken voor verdedigingswerken zoals bunkers en tankgrachten. De kust werd afgesloten en het strand en de boulevard waren verboden voor burgers. De haven van Scheveningen werd door de Duitsers gebruikt voor militaire doeleinden en van visserij was geen sprake meer.



Verdedigingswerken op de Strandweg, deel uitmakend van de Atlantikwall. Op de achtergrond Hotel Rauch, de Oude Kerk en Hotel Zeerust, 1945. Foto Dienst voor de Stadsontwikkeling



Jaarlijks vindt op 4 mei de dodenherdenking op de Waalsdorpervlakte plaats. Dan wordt de Bourdonklok in de duinen geluid. Foto Haags Gemeentearchief (Ernst Molenaar), 2006

Het Oranjehotel en de Jodenvervolg

In de Scheveningse gevangenis, toen met de bijnaam 'Oranjehotel', hielden de Duitsers Joden en verzetsstrijders gevangen. Op de Waalsdorpervlakte werden de ter dood veroordeelden gefusilleerd. In 2019 is het cellenblok waar de meeste verzetsstrijders gevangen zaten, als herinneringscentrum opengedaan voor publiek.

Scheveningen had een kleine, maar hechte Joodse gemeenschap. Er was een synagoge aan de Harstenhoekweg en veel Joden werkten in de omgeving

In 1941 begon de overheid op last van de bezetter met het registreren van Joden en het weren van Joodse burgers uit bepaalde beroepen. In de zomer van 1942 begonnen de massale deportaties. De Scheveningse Joden werden naar concentratie- en vernietigingskampen zoals Auschwitz en Sobibor afgevoerd en daar vermoord.

De meeste Joodse inwoners van Scheveningen overleefden de Holocaust niet. Op veel adressen waar zij gewoond hebben kun je Stolpersteine in het trottoir vinden, met de gegevens van de oorlogsslachtoffers



Arrestanten werden verhoord en gemarteld in villa Windekind aan de Nieuwe Parklaan, waar het Referat 'IVB4' van de Sicherheitsdienst (SD) was gevestigd. Fotograaf Gompers, 1938



De Scheveningse Pier

De Scheveningse Pier is er voor iedereen die met droge voeten van de Noordzee wil genieten. De eerste werd gebouwd in 1901, deze houten wandelpier kreeg de naam Wandelhoofd Wilhelmina en hij hoorde bij het Kurhaus. Deze pier werd in 1943 door de Duitse bezetter gesloopt omdat de geallieerden via het bouwwerk zouden kunnen invallen. Na de oorlog werd een nieuwe pier gebouwd, die in 1959 werd geopend door prins Bernhard.

De Schevenings Pier was een publiekstrekker, waarvoor veel Duitse toeristen de badplaats in de vooroorlogse jaren bezochten. Affiche gemaakt in opdracht van het Nederlandse Verkeersbureau, circa 1930

Deze was gemaakt van beton en had vier grote eilanden, een uitkijktoren en zelfs een kleine kabelbaan. In de jaren 1980 en 1990 ging het slecht met de Pier en na faillissement is hij verkocht aan het Van der Valk horecaconcern. In 2013 moest de Pier sluiten vanwege de slechte staat waarin hij

verkeerde. In 2015 werd de Pier heropend met een reuzenrad om de bezoekers van het uitzicht te laten genieten. De Haagse gemeenteraad stemde in 2025 in met de grootse renovatie van de Pier als icoon aan de Nederlandse kust.



Het Circustheater in 1993. Foto Dienst der Gemeenteplantsoenen

Het Circustheater

Het theater werd in 1904 als circusgebouw gebouwd in opdracht van de Duitse circusdirecteur Oscar Carré als vaste locatie voor circusvoorstellingen, variété en revues. Het was een groot succes en trok lokale bezoekers en toeristen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw gesloten.

In de jaren 1960 nam de populariteit van klassieke circusvoorstellingen af en schakelde men over naar toneelstukken, operettes en musicals. Het Circustheater werd een geliefde locatie voor Nederlandse producties en internationale shows, met optredens van onder anderen Toon Hermans, Paul van Vliet en André van Duin. Eind jaren 1980 raakte het theater



Het Palais de Danse, was in 1915 gevestigd in het gebouw van Circus Schumann, het huidige Circustheater. Ontwerper Arnold van Roessel



Cabaretier Paul van Vliet als 'Bram van de commune' in het programma 'Een avond aan zee', 1981 in het Circustheater. Fotografie Robert Scheers

in verval en in 1991 werd het grondig verbouwd door Joop van den Ende, die er een musicaltheater van maakte. Er volgden grote producties zoals The Phantom of the Opera, Les Misérables, Miss Saigon, The Lion King en Frozen. In 2014 kreeg het de naam AFAS Circustheater, door een samenwerking met softwarebedrijf AFAS. Nu is het Circustheater een van de belangrijkste theaters van Nederland, dat jaarlijks duizenden bezoekers trekt.

Beelden aan Zee

Dit museum is uitsluitend gericht op de beeldhouwkunst en werd gesticht in 1994 door het verzamelaarschap Theo Scholten en Lida Miltenburg. Museum Beelden aan Zee toont hedendaagse, internationale sculptuur van na de Tweede Wereldoorlog. Het gebouw is ontworpen door Wim Quist, onder het 'Paviljoen van Wied' dat Koning Willem I door stadsarchitect Adriaan Noordendorp liet bouwen voor zijn echtgenote.

Het is geheel ondergronds gebouwd, met terrassen op het duin, die vanaf het strand niet zichtbaar zijn. Er is veel licht in het museum door het vele glaswerk in het dak. Vanuit de Zeezaal is zicht op de zee, waarbij er niets te zien is van de Boulevard, de Pier of de andere drukte in Scheveningen.



Traditionele houtstapels voor de vreugdevuren op het strand tijdens de jaarwisseling 2018-2019. Dat jaar ging het mis. Sindsdien zijn de stapels lager. Fotograaf Dick Teske

Sport in Scheveningen

In Scheveningen worden veel watersport-evenementen georganiseerd, zoals de North Sea Regatta: het grootste zeilevenement langs de Nederlandse Noordzeekust. In 2025 werd de vijfenzeventigste verjaardag van de Fireships Race gevierd.

De club Voetbal Vereniging Scheveningen is opgericht op 1 juli 1919 en speelt op Sportpark Houtrust in Den Haag. Het standaardelftal komt al jaren uit in de Tweede Divisie van het amateurvoetbal. De clubkleuren zijn groen-zwart. De bekende oud-scheidsrechter Dick Jol is ooit als voetballer bij deze club begonnen.

De Mets Tennisbanen liggen in Scheveningen. De club werd in 1926

geopend. Er worden regelmatig wedstrijden georganiseerd zoals de Nationale Tennis-kampioenschappen en Nederlandse Davis Cup-wedstrijden.

Allerlei vormen van surfen, van windsurfen tot golf- en kitesurfen worden beoefend voor de kust van Scheveningen.



Surfers in de branding, 2018
Foto The Hague & Partners

Kerkhof Ter Navolging

Dit kerkhof werd in 1780 door mr. Abraham Perrenot (1726-1784) opgericht en is de oudste particuliere begraafplaats van Nederland. De oprichter was notaris in Den Haag in een tijd dat de stadskerkhoven overvol waren met onhygiënische toestanden en stankoverlast. Perrenot vond dat begraafplaatsen op een rustige plek buiten de stad thuishoorden en hij koos voor een duintop op wat nu Prins Willemstraat 43 is.

De Graaflijkheids Wildernisse bood de mogelijkheid om weg van de drukte en de toestanden op de stadsbegraafplaatsen te

worden begraven. Hij gaf de begraafplaats de naam “Ter Navolging”, wat zijn idealen reflecteerde en misschien wel een dubbele betekenis had.

De eerst persoon die op Ter Navolging begraven werd was Pieter Anthony baron de Huybert. Het Scheveningse dorpswapen is afgeleid van het familiewapen van deze uitgestorven familie.

Nog steeds is deze begraafplaats een bijzondere plek, niet meer in de duinen, maar vlakbij het Scheveningse centrum. Ter Navolging is nu een rijksmonument. Auteurs Betje Wolff en Aagje Deken liggen er begraven.



Ingang van de begraafplaats Ter Navolging, hoek Prins Willemstraat-Duinstraat, de eerste niet-Joodse begraafplaats buiten de bebouwde kom, gesticht in 1778. Aquarel door J.J. Destrée, 1882



Grafsteen van baron de Huybert, de oudste grafsteen op begraafplaats Ter Navolging.
Foto Haags Gemeentearchief (Paul Kempff), 1979

De mooiste eigenschap van de zee is dat deze inspireert. Misschien is dat wel de reden dat Den Haag in de loop der eeuwen zoveel dichters, schrijvers en musici heeft voortgebracht. De kustlijn en de bebouwing van Scheveningen is de afgelopen jaren ingrijpend veranderd. Wat blijft is de zee, de inspirerende zee. De Haagse dichter Bart Chabot beschreef hoe hij daar door de zilte zeewind en het zand zijn dichterlijke inspiratie kreeg:

*wij liepen aan zee
mijn vader mijn moeder en ik
zomer 1958
ik was vier*

*- de wind
wast
mijn haren
schoon - schijn ik
te hebben gezegd*

*- godallemachtig - riep mijn vader uit
hij keek mijn moeder aan
- het zal toch geen dichter
worden, hè -*

Norfolk Line

In 1961 vestigde het bedrijf Norfolk Line zich in Scheveningen. De Norfolk Line was een veerbootbedrijf dat voer tussen Scheveningen en Great Yarmouth in Norfolk. De schepen vervoerden voornamelijk landbouwproducten, verse vis en vee. In 2006 is het bedrijf naar Vlaardingen verhuisd. Inmiddels is het voormalige Norfolkterrein bebouwd met honderden huizen en appartementen.



Havenmond met gedeeltelijk het voormalige Norfolkterrein, 2024. Fotograaf Jurriaan Brobbel

Colofon

Dit is een uitgave van

Gemeente Den Haag

Haags Gemeentearchief

Spui 70

2511 BT Den Haag

haagsgemeentearchief@denhaag.nl

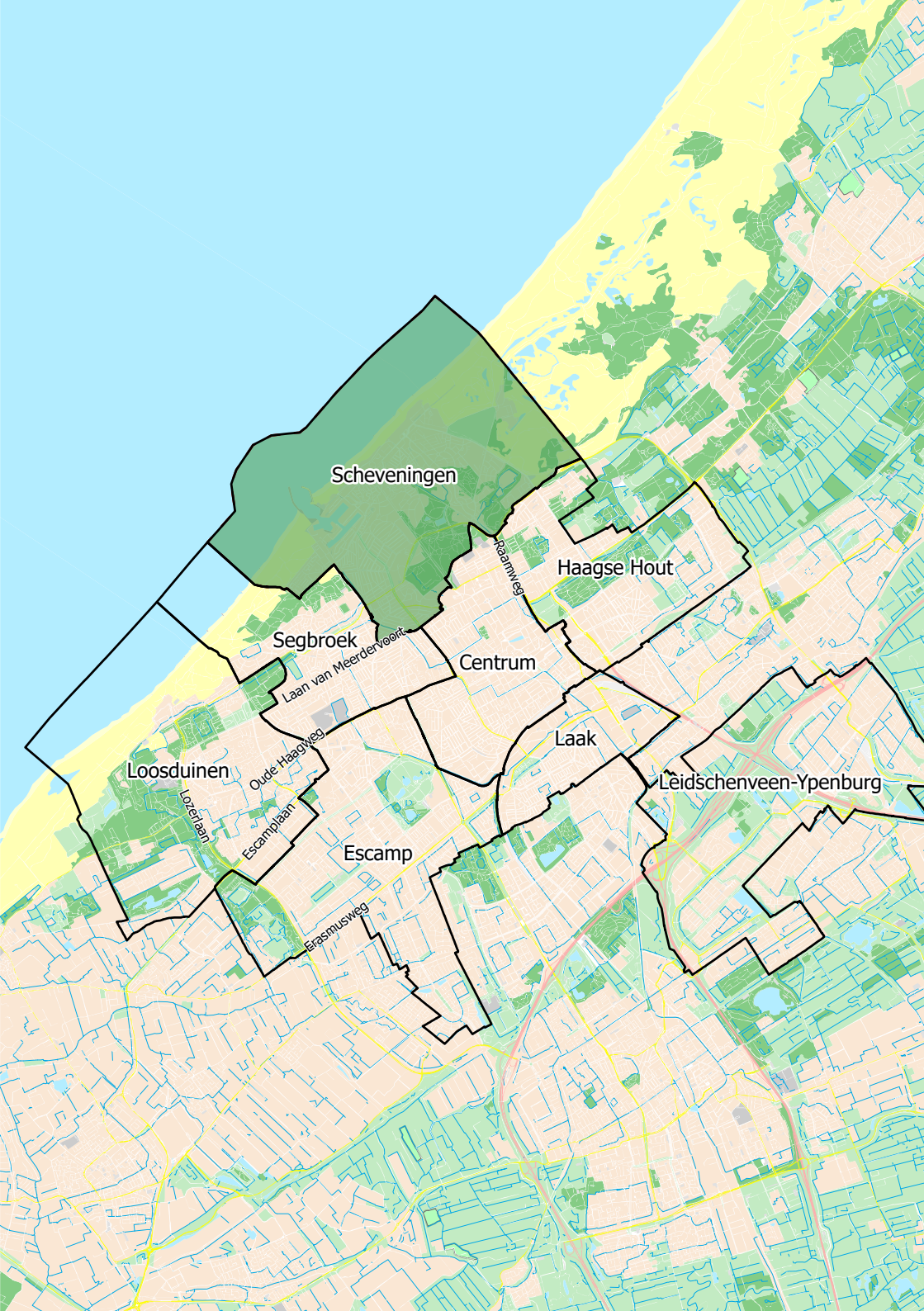
haagsgemeentearchief.nl

Afbeeldingen Collectie Haags Gemeentearchief tenzij anders vermeld

Tekst Haags Gemeentearchief

Foto omslag Het Schevenings Vissersvrouwenkoor poseert op de Noordster in de Tweede Binnenhaven, 2018. Fotograaf Dick Teske

Augustus 2025



Scheveningen

Haagse Hout

Segbroek

Centrum

Laak

Leidschenveen-Ypenburg

Loosduinen

Escamp

Laan van Meerdervoort

Oude Haagweg

Lozenlaan

Escamp

Erasmusweg

Raamweg



Volg ons ook op:



haagsgemeentearchief